

Зоя Володимирівна Селюніна та її дослідження фауни й питань охорони природи Причорномор'я

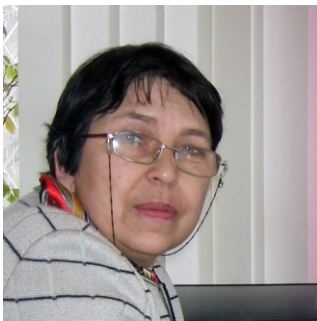
Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zozzag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Zoya Selyunina and her research into issues of fauna and nature protection of the Black Sea Region. — After graduating from Kharkiv State University in 1983, she began to work at the Black Sea Biosphere Reserve, where she currently is a senior researcher. In 1995, she defended her thesis titled 'Jerboas of Ukraine.' Her scientific interest lies in the in-depth study of the impact of anthropogenic factors and various forms of nature management, including environmental protection, on faunal assemblages; in conservation issues of rare species of the fauna; and in the improvement of fauna monitoring systems. She has authored about 150 scientific publications and collaborates with educational institutions and universities.

Біографічні деталі

Селюніна Зоя Володимирівна, 1961 р. н., місце народження м. Харків. У 1983 році закінчила Харківський національний університет (на той час Харківський державний університет) за спеціальністю «біолог, викладач біології та хімії». З 09.08.1983 по 03.07.1989 працює старшим лаборантом та інженером Чорноморського заповідника, а з 1989 р. займає наукові посади, зокрема у 1989–1994 рр. — молодший науковий співробітник; 1994–1996 рр. — науковий співробітник; з 1996 р. — старший науковий співробітник. На 2021 рік загальний трудовий стаж — 38 років, науковий стаж — 32 роки.

Зоя Володимирівна — старший науковий співробітник Відділу наукових досліджень і комплексного моніторингу екосистем Чорноморського біосферного заповідника НАН України [ЧБЗ], член Ради Українського теріологічного товариства НАН України. Кандидат біологічних наук з 1993 р., у 2004 р. отримана наукове звання доцент. Одружена, має доньку (1986 р. н.) та двох онуків.

Рис. 1. Зоя Володимирівна Селюніна в робочому кабінеті, 2019 р. Фото (Д. Королесової).

Ключові доробки в галузі теріології

У 1993 р. в Інституті зоології ім. І. І. Шмальгаузена захистила кандидатську дисертацію за спеціальністю «03.00.08. — зоологія» «Тушканові гризуни (Dipodoidea) України» (керівник — проф. М. Щербак). Тушкани та сліпаки як візитівка ЧБЗ на довгі роки стали об'єктом особливої уваги (напр. Селюніна 1988, 1995), як і інші види, що формують у регіоні заповідника ізольовані поселення і самостійні підвиди (Selyunina & Nitochko 2021).

За матеріалами досліджень підготовлено низку публікацій, у т. ч. статті про багаторічну динаміку чисельності дрібних ссавців (Селюніна 2003), про фауністичні комплекси регіону Чорноморського БЗ (Селюніна 1992, 1996, 2013), про вплив ссавців на рослинний і ґрунтовий покрив заповідних ділянок (зокрема й гризунів-землеріїв), запливи в заповідник дельфінів (Селюніна & Ткаченко 2004). Окремий інтерес — аналіз впливу антропогенних чинників і різних форм природокористування (в т. ч. й охорони) на фауністичні комплекси та збереженні рідкісних видів, розробка засад охорони природи та запобігання антропогенних впливів на стан заповідних комплексів.

Постійна наукова тематика ЧБЗ, виконавицею якої є Зоя Володимирівна, — «Моніторинг стану природних комплексів Чорноморського біосферного заповідника. Літопис природи», зокрема вона є виконавцем розділу «Ссавці» (також «Земноводні» і «Плазуни»). Створена нею система моніторингу вже 35 років дає можливість аналізувати динамічні процеси в популяціях тварин, визначати вплив абіотичних та антропогенних факторів.

За останні 5 років (2015–2020) З. В. Селюніна була відповідальним виконавцем 5 бюджетних наукових тем, у т. ч. «Чужорідні види рослин та тварин півдня України (на прикладі ЧБЗ)», «Збереження популяцій видів рослин та тварин, які занесені до Червоної книги України, в умовах ЧБЗ та прилеглих територій». Була науковим керівником тем НДР «Основи функціонування та адаптації природних комплексів ЧБЗ за умов дії біотичних і абіотичних факторів» (2012–2016 рр.), «Визначення тенденцій та прогнозування впливу змін кліматичних умов на біотичні системи, що перебувають під довготривалою охороною» (2017–2021 рр.). Займалася темою територіальної охорони природи регіону, є співавтором проєктів створення РЛП «Кінбурнська коса», НПП «Джарилгачський», «Олешківські піски», «Нижньодніпровський».

Результати наукових досліджень представлено у більше, ніж 150 публікаціях. Профіль дослідниці в Google Scholar ($h = 9$): [user=XF8TTCwAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?user=XF8TTCwAAAAJ)

Найбільш цитованими працями дослідниці за версією Google Scholar є такі: «Багаторічний моніторинг динаміки чисельності мишовидих гризунів у регіоні Чорноморського біосферного заповідника» (Селюніна 2003); «Ссавці Чорноморського біосферного заповідника (анотовані списки видів)» (Селюніна 1996); «Рукокрилі Чорноморського біосферного заповідника» (Селюніна 1998), «Ссавці регіону Чорноморського біосферного заповідника, занесені до Червоної книги України» (Селюніна 2005).

Зоя Володимирівна — колега, яка постійно (десятки разів на рік) буває «на польових», проходячи облікові маршрути в різних частинах Чорноморського заповідника та його околиць. Вона щороку бере участь у кількох наукових конференціях, у тому числі практично без перерви в усіх нарадах, семінарах і конференціях Українського теріологічного товариства, зокрема в усіх щорічних школах-семінарах, починаючи з Першої школи в Карпатському біосферному заповіднику (1995 р.).

Рис. 2. Зоя Володимирівна на осінніх обліках дельфінів на Потіївській ділянці, 2010. Автор фото: О. Уманець.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Зоя Володимирівна, залишаючись фаховим теріологом Чорноморського заповідника, завжди намагається бачити теми значно ширше. Об'єктами її уваги, завдяки співпраці з іншими колегами, стають не тільки ссавці, а й біотичні угруповання, а регіоном досліджень — не лише територія ЧБЗ, а регіон його розташування, щонайменше в обсязі всього півдня Херсонської області від Криму до Дніпровсько-Бузького лиману.

Зоя Володимирівна веде значну науково-організаційну та еколого-освітню роботу, співпрацює з освітянськими установами та вищими навчальними закладами, є доцентом Херсонського державного університету. У 2019 р. — голова державної екзаменаційної комісії за спеціальністю «біологія» та «екологія» (кваліфікація «бакалавр»). Активно співпрацює з МАН; у 2019 р. була членом журі Всеукраїнського конкурсу учнівських робіт ХАКАТОН-19.

Багато років Зоя Володимирівна є заступником голови профспілкового комітету Чорноморського біосферного заповідника.

Зоя Володимирівна Селюніна багато уваги приділяє підвищенню свого професійного рівня. Є членом міжнародних наукових товариств, членом ради Теріологічної Школи, що діє в рамках Українського теріологічного товариства НАН України (УТТ). У 2012 р. Зоя Володимирівна була організатором 19 Теріологічної школи-семінару, проведеного спільно з колегами з Чорноморського заповідника та ради УТТ у Голій Пристані, з польовими заняттями на території ЧБЗ. Завжди уважна до запитів колег про підготовку відгуків на дисертації та рецензування статей, поданих до фахових видань, зокрема й насамперед — праць теріологічного спрямування.

Література

- Селюніна, З. В. 1992. Современное состояние териофауны Черноморского заповедника. *Природные комплексы Черноморского государственного биосферного заповедника*. Наукова думка, Киев, 152–159.
- Селюніна, З. В. 1988. К экологии емуранчика в Черноморском заповеднике. *Изученность териофауны Украины, ее рациональное использование и охрана*. Наукова думка, Киев, 63–68.

- Селюнина, З. В. 1995. Тушканчиковые грызуны (Dipodidea) региона Черноморского заповедника. *Заповідна справа в Україні*, **1**: 23–28.
- Селюнина, З. В. 1996. Млекопитающие. В кн.: *Позвоночные животные Черноморского биосферного заповедника (аннотированные списки видов)*. Институт зоологии НАН Украины, Киев, 39–43. (Серия: *Вестник зоологии. Отдельный выпуск*; № 1).
- Селюнина, З. В. 1998. Рукокрылые Черноморского биосферного заповедника. *Європейська ніч кажанив '98 в Україні*. Київ, 80–84. (Серия: *Праці Теріологічної школи*; Вип. 1).
- Селюнина, З. В. 2003. Многолетний мониторинг динамики численности мышевидных грызунов в регионе Черноморского биосферного заповедника. *Вестник зоологии*, № 2: 23–30.
- Селюнина, З. В., П. В. Ткаченко. 2004. Сезонные перемещения дельфинов в акваториях Черноморского биосферного заповедника. *Природничий альманах. Серія: Біологічні науки*, **4**: 126–130.
- Селюнина, З. В. 2005. Савці регіону Чорноморського біосферного заповідника, що занесені до Червоної книги України (станом на 2004 рік). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія*, **17**: 86–88.
- Селюнина, З. В. 2013. Результаты мониторинга териофауны Черноморского биосферного заповедника в 2000–2012 гг. *Природничий альманах*, **18** (2012): 147–167.
- Selyunina, Z. V., M. I. Nitochko. 2021. The social vole *Microtus socialis* (Cricetidae, Rodentia) in the westernmost part of its geographic range. *Theriologia Ukrainica*, **22**: 144–150. <http://doi.org/10.15407/TU2215>

ЗАГОРОДНЮК, І. Зоя Володимирівна Селюніна та її дослідження фауни й питань охорони природи Причорномор'я. — Після закінчення Харківського державного університету в 1983 році прийшла на роботу в Чорноморський біосферний заповідник, де працює й зараз старшим науковим співробітником. У 1995 р. захистила дисертацію на тему «Тушканові гризуни України». Науковий інтерес полягає в поглибленому вивченні впливу антропогенних чинників і різних форм природокористування, у т. ч. охорони довкілля, на фауністичні комплекси; у проблемах збереження рідкісних видів фауни, в удосконаленні системи моніторингу фауни. Має близько 150 наукових публікацій. Співпрацює з освітніми закладами та вишами.